

HRVAŠKA.

KNJIGE „DRUŠTVA SV. JERONIMA“ ZA L. 1904.

Pred kratkim je izdalo dobro znano hrvaško „Društvo sv. Jeronima“, katero ima isti smoter, kakor naša „Družba sv. Mohorja“, svoje knjige za l. 1904. Vsak član je dobil štiri knjige, in sicer:

Za krst častni i slobodu zlatnu. Napisao Milutin Mayer. 80. Str. 179. — Pisatelj, znan tudi slovenskemu občinstvu s svojo knjigo „Mučenici“, v kateri je prav zanimivo opisal preganjanje kristjanov v prvih stoletjih, je posegel v tej povesti v domačo zgodovino, in sicer v krvavo dobo tatarskih navalov na Ogrsko in Hrvaško. Glavni junak povesti je Stepko Koruski, vzgojen v glasovitem templarskem samostanu Glogovnici. On reši iz roparskih rok knežnjo Katarino, hčerko Filipa Bebeke, gospodarja čvrstega grada Kalnika. Rad bi jo tudi vzel, a je samo svobodnjak, in ponosni knez izvestno ne bi njemu dal svoje edine hčerke. V tem se bližajo ogrski meji brezštevne tatarske čete pod vodstvom silnega Batukana, a na pomoč Ogrom gredó Hrvatje, med njimi tudi knez Filip, kateri vzame seboj Stepka. Na reki Šaju se je bila odločilna bitka. Ogrji so bili premagani, in tudi kralj Bela bi bil ujet, da ga niso v pravem času rešili Hrvatje, med katerimi se je posebno odlikoval Stepko in bil nevarno ranjen. Na svojem begu je prišel kralj Bela tudi v Kalnik, ondi zvedel slučajno, da se Stepko in Katarina ljubita, pa je sam pri starših posređoval glede ženitbe in povišal Stepka v plemeniti stan. Vendar je moral Bela bežati še dalje, dokler je naposled odločila vojsko bitka na slavnem Grobniškem polju in za zmeraj uničila tatarsko silo. Sedaj ni bilo več nobene ovire, in Stepko in Katarina sta se poročila.

Povest ni brez napak, a moramo pisatelju priznati, da je prav spretno vpletel v njo zgodovino tatarskih navalov in slavno zmago, katero so izvojevali v prvi vrsti Hrvatje. Pripoveduje mikavno, jezik mu je domač, in kratka poglavja bodejo zelo olajšala čitanje. Naj bi pisatelj preprostim čitateljem še velikokrat izpregovoril v zgodovinski povesti!

Pripovijesti iz hrvatske povjesti. Napisao dr. Rudolf Horvat. 80. Str. 148. — „Društvo sv. Jeronima“ želi svojim članom podati v kratkih odlomkih celo hrvaško zgodovino; to je že peti zvezek tega dela, katero je začel prof. Vekoslav Klaić, a ga nadaljuje prav spretno marljivo dr. Rudolf Horvat. Ta zvezek bode čitatelje posebno zanimal, ker je

v njem opisana takozvana „seljačka buna“, a med drugim tudi slavni boji pri Sisku in Petrinji. Opisujejo se tu najvažnejši zgodovinski dogodki iz druge polovice šestnajstega stoletja. Pisatelj se je trudil, da piše preprostemu čitatelju zanimivo; ne pripoveduje suhoparno samo dogodkov, ampak se je dotaknil tuptam tudi kulturne zgodovine. Delo je vse hvale vredno.

Pčelarenje sa pokretnim saćem. Napisao Kvirin Bros. 80. Str. 176. — To je drugo, pomnoženo izdanje Brozove knjižice. Prvo izdanje se je razpečalo v nekoliko letih. Hrvaška je jako pripraven kraj za čebelarstvo, dasi se je v tej stroki gospodarstva storilo doslej razmerno malo. Upajmo, da bo ta knjižica zboljšala hrvaško čebelarstvo. Knjiga je razdeljena na dva dela: teoretični in praktični. V teoretičnem delu govori pisatelj o raznih vrstah čebel in njih koristi, opisuje njihovo telo, hrano in satovje in omenja njihove sovražnike in bolezn. V praktičnem delu pa uči, kje naj se postavi čebelnjak, tolmači panje in čebelarstvo orodje, pripoveduje, kako se čebelari, in kake koristi ima človek od medu. Knjiga je pisana poljudno in razumljivo, in pojasnujejo jo tudi nekatere slike.

„Danica.“ Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za god. 1905. 80. Str. 236. — Letos je tiskana „Danica“, ta najbolj razširjeni hrvaški koledar, v 50.000 iztisih. Za navadnim koledarskim delom sledi društveni letopis, za tem pa zabavnopoučni del, kateri je letos prav raznovrsten. Na prvem mestu je opisal dr. Edgar Leopold življenje sv. očeta papeža Pija X., a na drugem je opisano delovanje pokojnega Leona XIII., posebno njegove zasluge za Slovane. Prav dober pisatelj za prosto ljudstvo je župnik Jožef Šafran. V kratkih črticah prav na kratkočasen način poučuje ljudstvo. V prvi opisuje veličino in požrtvovalnost prave krščanske ljubezni. V „Brezi“ svetuje staršem, naj svoje otroke, če je treba, razumno kaznujejo, v pogovoru „Barilca i čuture“ odvrta čitatelje od nezmernosti v pijači. V črtici „Ajd u školu!“ pripoveduje, kako važna je šola za narod, zato je treba, da jo otroci marljivo obiskujejo. „Dušan-tužan“ uči narod, naj se varuje dolga. Hrvatje imajo svoj zavod za slepce; učitelj tega zavoda Štefan Horvat je napisal članek: „Slijepi i njihov vzgoj“, da bi s tem vzbudil večje zanimanje za ta tako koristni zavod. Marsikateri starši nočejo poslati svojega slepega deteta v zavod, ker mislijo, da jim bo z beračenjem več koristilo. Dr. Milan Šenoa je opisal lep del hrvaške domovine. V članku „Srednjom Slavonijom“ vodi čitatelja od Pa-

kraca v lepo požeško dolino. Ta članek krasé lepe slike. Gjurinove „Prigorčice“ so lepe pesniške slike iz narodnega življenja. Dr Evgen Barac je napisal jedrnat članek: „Kako ćemo se čuvati tuberkuloze.“ M. Lamotov je opisal „Medjumurskoga zlatara“ na Dravi, a Ivan Klarić je napisal kratko povest iz narodnega življenja v Bosni: „Nebraća.“ — Dne 15. januarja letos je bil v Rimu slovesno blaženim proglašen Hrvat Marko Križevčanin (Crisinus), bivši ostrogonski kanonik, katerega so kalvinci 7. septembra 1619 v Košicah na gornjem Ogrskem ubili. Njemu je posvečena pesmica: „Hvala Ti, Kriste!“ in pa večji članek, v katerem se opisuje njegovo sveto življenje in mučeniška smrt. Opisani so nadalje pokojniki: društveni dobrotnik Ivan Petrović, znana domoljuba in značajna Hrvata dr. Kosta Vojnović in dr. Šandor pl. Brestjenski in pa pisatelj Evgenij Kumičić. Za tem je še več manjših poučnih in zabavnih člankov. Vsak čitatelj bo med tem raznovrstnim gradivom našel nekaj, kar ga bo zanimalo.

Iz društvenega letopisa se vidi, da je društvo do konca l. 1903. štelo 16.428 dosmrtnih članov, a razun teh še 6660 letnih, kateri plačajo 1 K na leto. Društveno premoženje je pa štelo 303.033 K 53 h. Koristnemu narodnemu društvu želimo obilo uspeha in udov!

Janko Barle.

Povjesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć „Zagrebačko polje“ zvane. (Monumenta historica nob. Communitatis Turopolje). Sabrao i troškom iste općine izdao Emilij Laszowski. Svezak prvi. Leksikon format. Str. IX.+529. — Marljivi hrvatski zgodovinar Emilij Laszowski je začel izdajati veliko in zelo važno delo „Codex Turopoljensis“, katero je osnovano po vzorcu lepega zbornika Ivana Tkalčića: „Povjesni spomenici slob. kr. grada Zagreba.“ Starodavna plemenitaška občina turopoljska se razprostira na južni strani mesta Zagreba onkraj Save in ima svoje središče v Veliki Gorici. Turopolje je menda utemeljeno na isti način, kakor stare hrvaške „župe“. Prebivavci te župe so se smatrali kot „jedno bratstvo“, shajali so se v gradu Lukavcu, imeli so svojega župana, katerega so si sami volili in pod njegovo zastavo šli v boj. Zgodovina te plemenitaške občine je zelo zanimiva, a posebno jo bodo razbistrile mnogoštevilne listine, katere se hranijo v turopoljskem arhivu v Veliki Gorici in v rodbinah poedinih plemenitašev. Vse te listine je izdajatelj z velikim trudom prepisal, a sad njegovega dela je prvi zvezek turopoljskih zgodovinskih spomenikov, kateri obsega listine od l. 1225. do

1466. (365 listin.) V drugem zvezku bodo sledile listine od l. 1466.—1560. To je znamenito leto o zgodovini Turopolja, ker se jo tega leta „bratstvo obnovilo. Od kesnejših bo priobčil izdajatelj samo one listine, katere so važne za zgodovino same občine, in pa nekatere listine, ki so važnejše za poedine rodbine. Na koncu bo izdajatelj napisal popolno zgodovino Turopolja, v kateri bo tudi marsikateri zanimiv donesek za zgodovino cele Hrvaške. Izdanje je vzorno, strokovnjaško, a da bo knjiga rabljiva, je dodal izdajatelj zelo natančno in obširno kazalo. Dal Bog, da izdajatelj srečno dovrši delo, katero je častno za plemenito, starodavno občino turopoljsko in njega samega!

Janko Barle.

S moje lire. — Pjesme Rikarda Katalinića-Jeretova. (God. 1884.—1904.) — Zagreb 1904. Izdala „Matica Hrvatska“. Str. 160. 80.

Lepe pesniške zbirke je dandanes človek po pravici lahko vesel. Modernizem je vzbudil, oziroma objel neštevilno pesnikov, ki tavajo po „blatnih stezah“ brez ciljev in brez idealov. Stari časi so jim odiozni, zato se nočejo vrniti nazaj, od sedanosti se nočejo navzeti ničesar dobrega, za prihodnost pa žive brez smotra, uničeni in razpali. Ti ljudje so sami s seboj nezadovoljni, nervozno dušo jim razjeda nemir in v njihovih srcih so se naselile erinije. Lahko si potem razlagamo, da hočejo to nezadovoljnost, ki jo čutijo v svoji notranjščini, pokazati tudi na zunaj. Nič jim ni prav. Z najfrivolnejšimi besedami opisujejo potem svojo zdvojenost, svojo nervoznost, a hkrati bičajo tudi zunanje razmere, da bi utešili svoj jad. Čednost jim je klečeplaztvo, mirni, nerevolucionarni značaj jim je hinavščina. Ne smemo se čuditi tedaj, če naletimo na pesniške zbirke, ki kažejo fiziško in moralno propalost svojih avtorjev in moderne dobe sploh. Zato pa je lepe pesniške zbirke človek tembolj vesel.

Katalinić je rojen lirik; epika si ga sploh misliti ne moremo. Ni še pozabil dobrih, starih časov, a od modernizma si je privzel samo njegovi dobri lastnosti: prožnost jezika in fino opazovanje. Miren je in sam s seboj zadovoljen. Lascivne razuzdanosti ali pa razdvojenosti, ki jo nahajamo pri mnogih modernih, on ne pozna. Njegova mehka in občutljiva duša peva pesmi, polne one idilične sreče, ki je lastna le duši, v kateri vlada lepa harmonija. Nikdar ne hlata po mamljivih afektih; tiho se umakne v kak samotni kotiček in opeva naravo in njene pojave nalahko, kakor slavec ob večernih urah. Zanima ga vsaka izpremema v naravi, a vedno je idiličen v konceptiji in preprost v slogu. Iz te tihe zamišljenosti ga